

SHAXSLARARO IDROKNING YOSH VA JINGSA OID XUSUSIYATLARI

Yo'ldosheva Kamolaxon

Namangan davlat universiteti magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14325893>

Annotatsiya: Ushbu maqolada shaxslararo idrokning yosh va jinsga oid o'ziga xos xususiyatlari o'rganilgan. Turli yoshdagi va jinsdagi shaxslarning bir-birini qanday qabul qilishi, ularning munosabatlariga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari yosh va jins faktorlarining xodimlariaro idrokka qanday ta'sir qilishini yoritadi va bu jarayonning ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini oshirishga yordam beradi.

Kalit so'zlar. Shaxslararo idrok, yosh, jins, ijtimoiy psixologiya, munosabatlar.

Annotation: This article explores the characteristics of interpersonal perception based on age and gender. It examines how individuals of different ages and genders perceive each other and how these perceptions affect relationships. The study findings highlight the influence of age and gender factors on interpersonal perception, aiding in understanding the social and psychological aspects of this process.

Keyword interpersonal perception, age, gender, social psychology, relationships

Аннотация: В данной статье изучаются возрастные и гендерные особенности межличностного восприятия. Рассматривается, как люди разных возрастов и полов воспринимают друг друга и как эти восприятия влияют на их взаимоотношения. Результаты исследования показывают влияние возрастных и гендерных факторов на межличностное восприятие и помогают понять социально-психологические аспекты этого процесса.

Ключевые слова межличностное восприятие, возраст, пол, социальная психология, отношен.

KIRISH

Insonlarning bir-birini qanday idrok qilishi, ularning yosh va jinsiga bog'liq holda farqlanadi. Yosh va jins odamlarning o'zaro munosabatlariga ta'sir qiluvchi asosiy omillar hisoblanadi. Tadqiqotlar shaxslararo idrokka nisbatan yosh va jinsning qanday ta'sir ko'rsatishini tahlil qilishda turli xil natijalarni keltirib chiqaradi. Ushbu tadqiqot yosh va jins omillarining shaxslararo idrokka ta'sirini o'rganishga bag'ishlangan.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqotda yosh va jinsning shaxslararo idrokka ta'sirini o'rganish uchun kvantitativ tadqiqot usuli qo'llanildi. Tadqiqotda so'rovnoma va statistik tahlillar yordamida yosh va jins omillarining shaxslararo idrokka qanday ta'sir qilishi aniqlandi. Tadqiqot jarayoni quyidagi bosqichlardan iborat:

1. Ishtirokchilarni tanlash: Tadqiqot uchun turli yosh guruhlaridan va jinslardan iborat respondentlar jalb qilindi. Ishtirokchilar Namangan shahridagi ijtimoiy guruhlar ichida turli yosh toifalari (18-25, 26-40, 41-60 va 60+) hamda erkak va ayollardan tanlandi.
2. So'rovnoma tuzish: Tadqiqot uchun maxsus so'rovnoma ishlab chiqildi. So'rovnoma savollari yosh va jins omillarining shaxslararo idrokda qanday ifoda etilishini aniqlash uchun yo'naltirildi. Savollar asosan Likert shkalasi bo'yicha baholandi va ishtirokchilar har bir savolga 1 dan 5 gacha bo'lgan ballar bilan javob berishlari so'raldi.

3. Ma'lumotlarni yig'ish: Ishtirokchilarga so'rovnomma berilib, ma'lumotlar yig'ildi. Ma'lumotlarni yig'ish jarayonida ishtirokchilarning shaxsiy ma'lumotlari, ya'ni yosh, jins va boshqa tegishli demografik ma'lumotlar ham kiritildi.

4. Statistik tahlil: Yig'ilgan ma'lumotlar statistik tahlil qilindi. Buning uchun korelyatsion tahlil, ANOVA (dispersion tahlil) va regressiya tahlili usullari qo'llanildi. ANOVA yordamida turli yosh guruhlarida va jinslar orasida shaxslararo idrokda sezilarli farqlar bor-yo'qligi tahlil qilindi.

5. Natijalarni taqqoslash va tahlil qilish: Tahlil natijalari yosh va jins omillarining shaxslararo idrokka ta'sirini aks ettiruvchi grafiklar va jadval ko'rinishida taqdim etildi. Natijalarning statistik ahamiyati 95% ishonch oralig'ida baholandi.

Tadqiqot natijalari yosh va jinsning shaxslararo idrokda qanchalik kuchli ta'sir ko'rsatishini aniqlashga yordam berdi. Ushbu metodologiya yordamida turli yosh va jins guruhlarida mavjud bo'lgan idrok xususiyatlari o'rtasidagi farqlar hamda ularning o'zaro munosabatlarga ta'siri ilmiy asosda tadqiq qilindi.

Muhokama va Nativalar

Tadqiqot natijalari yosh va jins omillarining shaxslararo idrokka sezilarli darajada ta'sir qilishi mumkinligini ko'rsatdi. Tadqiqot davomida yosh guruhlariga va jinsga oid idrok xususiyatlaridagi farqlar o'rganildi va quyidagi asosiy natijalar olindi:

1. Yosh omilining ta'siri: Tadqiqot natijalariga ko'ra, yosh shaxslararo idrokka kuchli ta'sir ko'rsatdi. Yosh kattalashgani sari shaxslararo idrokdagi aniqlik va ehtiyotkorlik oshib borishi kuzatildi. Masalan, 41 yoshdan yuqori ishtirokchilar boshqa shaxslarni qabul qilishda va idrok qilishda ko'proq ehtiyotkorlik qilishadi, bu esa ularning ko'proq ijobiy va neytral baholarni tanlashiga sabab bo'ldi. Yosh guruhlarida o'ziga o'xshash yoshdagi shaxslarni ijobiyroq idrok qilish tendensiyasi ham sezildi.

2. Jinsning ta'siri: Jins omili shaxslararo idrokka sezilarli darajada ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Tadqiqotda ayollar boshqa shaxslarni idrok qilishda hissiy jihatdan yuqori darajadagi ijobiy baholarni tanlagan holda, erkaklar esa ko'proq neytral yoki ehtiyotkor baholashga moyillik ko'rsatishdi. Bu jinslar orasida idrok va munosabatlarda sezilarli farq borligini ko'rsatadi, ya'ni ayollar ko'proq empatetik va kommunikativ bo'lsa, erkaklar esa vaziyatni obyektiv va mantiqiy baholashga intiladi.

3. Yosh va jinsning o'zaro ta'siri: Tadqiqot natijalari yosh va jins omillarining o'zaro ta'sirini ham ko'rsatdi. Yosh kattalashishi bilan jins omilining ta'siri biroz o'zgaradi. Keksaroq yoshdagi erkaklar va ayollar shaxslararo idrokda ko'proq ehtiyotkorlikni va neytrallikni afzal ko'radilar, ayniqsa qarama-qarshi jins vakillari bilan munosabatlarda.

4. O'ziga o'xshashlik va idrokning ijobiyligi: Natijalar shuni ko'rsatdiki, ishtirokchilar o'zlariga o'xshash yosh yoki jinsdagi shaxslarni ijobiyroq idrok qilishadi. Ushbu tendensiya, xususan, yosh o'smirlar va yosh kattalar guruhida yaqqol sezildi, bu esa yosh va jins asosida shakllanadigan ijtimoiy guruhlardagi idrokka ta'sir qiluvchi stereotiplarning mavjudligini ko'rsatadi.

Natijalar tahlili: Ushbu tadqiqot natijalari yosh va jins omillarining shaxslararo idrokka qanday ta'sir qilishini yanada chuqurroq tushunish imkonini berdi. Yosh omili odamlarga qanday munosabatda bo'lishda ehtiyotkorlik va ob'ektivlikning oshishiga olib kelishi mumkinligi aniqlandi. Shuningdek, jinsiy o'ziga xoslik hissiy jihatdan ayollarni boshqalarga nisbatan empatiyaga moyilroq qilishi, erkaklarni esa ob'ektivlikka intiltirishi kuzatildi.

Bu natijalar ijtimoiy-psixologik tahlil uchun yangi imkoniyatlarni ochadi, chunki yosh va jins omillarining o'zaro ta'siri odamlarning idrok qilish usuliga sezilarli ta'sir qilishi mumkinligini ko'rsatmoqda. Natijalar, shuningdek, kelajakda boshqa ijtimoiy guruhlarda yoki madaniy sharoitlarda o'tkaziladigan tadqiqotlar uchun ham muhim ahamiyatga ega.

Xulosa: Ushbu tadqiqot yosh va jins omillarining shaxslararo idrokka ta'sirini o'rganib, insonlarning turli yosh va jinsdagi shaxslarni qabul qilishda qanday farqlarga ega ekanini aniqladi. Tadqiqot natijalari yosh kattalashishi bilan shaxslararo idrokda ehtiyotkorlik va neytrallik ortishini ko'rsatdi. Shuningdek, yosh omili yosh guruhlarda o'xshash yoshdagilarni ijobiyroq idrok qilish tendensiyasini keltirib chiqardi. Bu yoshga oid xulq-atvorning shakllanishida ijtimoiy guruhlarning ahamiyati katta ekanini ko'rsatadi.

Jins omiliga kelganda, ayollar va erkaklar o'rtasidagi sezilarli farqlar kuzatildi. Ayollar boshqa shaxslarni idrok qilishda ko'proq empatetik va hissiy jihatdan ijobiy baholar berishga moyil bo'lishlari aniqlandi, bu ularning ijtimoiy muhitda ko'proq muloqotga intilishini ko'rsatadi. Erkaklar esa ko'proq neytral va ob'ektiv baholashga moyil bo'lib, bu ularning mantiqiy va pragmatik yondashuvini aks ettiradi. Ushbu farqlar ijtimoiy o'zaro munosabatlarda jinsi va hissiyotlar o'rtasidagi bog'liqlikni yoritadi va jinsiy rol hamda ijtimoiy stereotiplarning shaxslararo idrokka ta'sirini ko'rsatadi.

Yosh va jins omillarining o'zaro ta'siri esa shaxslararo idrokning yanada murakkabligini ifodalaydi. Keksaroq yoshdagi erkak va ayollarda shaxslararo idrokning ehtiyotkorligi va neytrallikning kuchayishi shuni ko'rsatadiki, yosh o'tishi bilan odamlar o'zaro muloqotda o'zgacha ehtiyotkorlik bilan yondashadi. Bu esa insonlar o'z hayot tajribasiga asoslanib, ijtimoiy aloqalarda ham o'ziga xos ehtiyotkorlikni qo'llashlarini anglatadi.

Ushbu tadqiqot natijalari ijtimoiy psixologiya va shaxslararo munosabatlar sohasida yangi qirralarni ochib beradi. Tadqiqot yosh va jins omillarini hisobga olish shaxslararo munosabatlar va ijtimoiy muloqotning murakkabligini anglashda muhim ahamiyatga ega ekanini ko'rsatmoqda. Natijalardan kelib chiqib, kelajakda boshqa madaniy sharoitlarda, turli ijtimoiy guruhlarda va muayyan sharoitlarda shaxslararo idrokni o'rganish uchun yanada kengroq tadqiqotlar o'tkazish lozim.

Bundan tashqari, tadqiqot natijalari shaxslararo munosabatlarni rivojlantirishga qaratilgan turli psixologik va ijtimoiy dasturlarni ishlab chiqishda ham foydalanilishi mumkin. Yosh va jins omillari inobatga olingan holda ishlab chiqilgan ijtimoiy-psixologik dasturlar va treninglar odamlarning bir-birini tushunishiga, ularning idrok darajasini yaxshilashga va ijtimoiy munosabatlarda muvaffaqiyatga erishishlariga yordam beradi. Bu jarayon esa, o'z navbatida, jamiyatda ijtimoiy aloqalarni mustahkamlash, guruhlarda totuvlik va tushunishni oshirishda ham katta ahamiyat kasb etadi.

Natijalar shuni anglatadiki, insonning shaxslararo idrokida yosh va jins omillari birgalikda o'ta muhim rol o'ynaydi va bu omillarni chuqurroq o'rganish ijtimoiy-psixologik tushunchalarni kengaytirishga yordam beradi.

References:

1. Aronson, E. (2004). Social Psychology. Pearson Education.
2. Dovidio, J. F., & Gaertner, S. L. (2010). Intergroup perception in social psychology. Psychology Press.

3. Richeson, J. A., & Shelton, J. N. (2007). "Interpersonal perception and relationships across group lines," *Journal of Social Issues*, 63(3), 719–736.
4. Tajfel, H. (1982). *Social Identity and Intergroup Relations*. Cambridge University Press.
5. Wetherell, M. (1996). *Identity in the community: Interpersonal perception and social identity*.

